

การใช้ภาษาที่เรียนง่ายในการบัญญัติกฎหมาย : ศึกษาเฉพาะประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

The Use of Plain Language in Legislation: A Case Study of Civil and Commercial Code¹

วิชญา อารีมิตร*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวทางการใช้ภาษาที่เรียนง่ายในการบัญญัติกฎหมายเพื่อการแก้ปัญหาภาษากฎหมายไทยที่เข้าใจยาก โดยขอบเขตของการศึกษา ได้เลือกศึกษาเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ – หน้าที่ของบุคคลที่ใกล้ตัวมากที่สุด โดยมีวิธีการศึกษา วิจัยจาก หนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ภาษากฎหมายไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังพบปัญหาของถ้อยคำภาษากฎหมายที่เข้าใจได้ยากในหลายมัตตรา เนื่องด้วยอิทธิพลของภาษาอังกฤษและการเปลี่ยนแปลงของสังคมตั้งแต่ในอดีต ทำให้ภาษากฎหมายที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นหนึ่งในอุปสรรคของผู้ใช้กฎหมายและผู้อุทกนั่งคบันใช้กฎหมาย ดังนั้น เห็นว่าควรมีการพัฒนาการบัญญัติกฎหมายโดยใช้ภาษาที่เรียนง่ายในการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในครั้งถัดไป

คำสำคัญ : ภาษากฎหมาย ภาษาที่เรียนง่าย เข้าใจยาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

Abstract

The objectives of the article were to study was to investigate the guidelines for using plain language in legislation for solving the problem of complicated language used in Thai laws. The scope of the

^{1*} เนื้อหาความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางนิติศาสตร์ที่เรียนเรื่อง “การใช้ภาษาที่เรียนง่ายในการบัญญัติกฎหมาย : ศึกษากรณีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากบุปผาณรัย ประจำปี พ.ศ. 2560 ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

* อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายเอกสารน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

study focused on specifically exploring the Civil and Commercial Code, which was related to the rights and duties of common people. The study methods included research from books, articles, research papers, thesis work and other related documents. As a result, Thai legal language in civil and commercial code was found to have problems in the language that is difficult to read and understand due to the influence of the legal language and the change in society from the past. At a result, the current legal language is one of the obstacles for law users and law enforcers. Therefore, there should be further development in legal legislation by using plain language to enact civil and commercial codes.

Keyword : Legal language, Plain language, Difficult to understand, The Civil and Commercial Code.

บทนำ

หากนึกข้อนไปถึงหลักกฎหมายโรมันที่กล่าวว่า “บุคคลจะซึ่งความไม่รู้กฎหมายมาเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้” (Ignorantia leges non exclusat) ซึ่งการนำหลักกฎหมายดังกล่าวมาใช้นั้นก็ต่อเมื่อกฎหมายมีความซับซ้อนน้อยและประชาชนได้รับรู้ถึงการมีกฎหมายนั้นอย่างทั่วถึง และการที่จะซึ่งความไม่รู้กฎหมายมาเป็นข้อแก้ตัวได้ก็จะต้องมีความเข้าใจกฎหมายนั้นเสียก่อนซึ่งการจะเข้าใจกฎหมายนั้นได้จำเป็นต้องรู้ภาษากฎหมายนั้นด้วย หากกฎหมายมีความ слับซับซ้อนมากและมีการบัญญัติภาษากฎหมายที่ยากต่อความเข้าใจ หลักกฎหมายดังกล่าว นั้นก็คงไม่อาจนำมาใช้ได้อีกต่อไป

ในปัจจุบันการกระทำความผิดฐานแบบใหม่ๆ เกิดขึ้นมากตามการทำให้กฎหมายที่บัญญัติมาเพื่อควบคุมการกระทำความผิดในรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน ฉะนั้น เมื่อกฎหมายมีจำนวนมากขึ้นการที่ประชาชนทั่วไปหรือ แม้แต่นักกฎหมายจะสามารถรู้และเข้าใจความหมายของกฎหมายที่ออกแบบมาได้ทั้งหมดนั้นคงเป็นเรื่องยาก

เพราะนอกจากภาษากฎหมายที่พับมักจะประสารปัญหาของอ่านเข้าใจยากแล้ว ในบางครั้งยังต้องแปลความหมายอีกครั้งเพื่อให้ทราบถึงเจตนาของบัญญัติต่าง ๆ ที่เป็น ปัญหาที่ยากไปขั้นอีก ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีการเรียกร้องให้ผู้บัญญัติกฎหมายควรใช้ภาษาที่เรียนรู้ในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้การสื่อสารสามารถเข้าใจได้ถูกต้องทั้งผู้ใช้กฎหมายและผู้อุทกบังคับใช้กฎหมาย

จากปัญหาดังกล่าว การเลือกศึกษาภาษากฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายที่ได้มีการบัญญัติสิทธิ - หน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายและเป็นกฎหมายที่ใกล้ตัวบุคคลตั้งแต่เริ่มเกิดจนถึงตาย อีกทั้งยังเป็นกฎหมายที่ใช้มากที่สุดในชีวิตประจำวัน จากการพิจารณาภาษากฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบัน พบว่า ยังมีภาษากฎหมายที่ยังไม่ชัดเจนและยากต่อความเข้าใจอยู่ไม่น้อยซึ่งถือเป็นอุปสรรคต่อผู้ใช้กฎหมายและผู้อุทกบังคับใช้กฎหมายในเรื่องของการทำความเข้าใจกฎหมายจากภาษากฎหมายที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะในภาคเอกชน

ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ การทำสัญญาหรือความตกลงต่าง ๆ เป็นต้น ขณะนี้ แล้ว เมื่อกฎหมายใช้บังคับแก่บุคคลทุกคนโดยทั่วไป บุคคลต่าง ๆ เหล่านั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจ ถึงบทบัญญัติของกฎหมาย และการที่จะรู้กฎหมาย ได้นั้นจะต้องเข้าใจถึงภาษากฎหมายนั้นก่อนเพื่อไม่ ให้มีข้อโต้แย้งถึงความไม่เข้าใจภาษากฎหมายอันนำ ไปเป็นข้อแก้ตัวถึงความไม่รู้ว่าที่กฎหมายเขียนไว้มี ความหมายว่าอย่างไร ด้วยเหตุผลที่ว่าภาษากฎหมาย นั้นเข้าใจยาก

บทความวิจัยฉบับนี้ จึงได้ศึกษาเพื่อค้นหา แนวทางความเป็นไปได้ในการใช้ภาษากฎหมาย ที่เรียนง่ายในการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ในการ แก้ปัญหาภาษากฎหมายที่ยากต่อความเข้าใจ โดย ได้ศึกษาลักษณะของภาษากฎหมายในอดีตจนถึง ปัจจุบัน ลักษณะของภาษากฎหมายในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุของ ภาษากฎหมายที่เข้าใจยากที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- เพื่อศึกษาลักษณะของภาษากฎหมาย ไทยในอดีต
- เพื่อศึกษาลักษณะภาษากฎหมายใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ภาษาที่เรียน ง่ายในการบัญญัติกฎหมาย

สมมติฐานของการศึกษา

หากมีการส่งเสริมให้มีการบัญญัติกฎหมาย ด้วยภาษาที่เรียนง่าย (Plain Language) จะก่อให้

เกิดประโยชน์ต่อทั้งผู้ใช้กฎหมายและผู้กฎหมาย ที่เข้าใจยาก ให้สามารถเข้าใจได้มากขึ้น

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษา เนื่องจากภาษาไทยในอดีตจากบันทึก ศิลารีกพ่อขุนรามคำแหง กฎหมายตราสามดวง จนถึงลักษณะกฎหมายในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นศึกษา เปรียบเทียบระหว่างภาษากฎหมายตราสามดวง กับ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 และ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2558 เพื่อ ค้นหาสาเหตุของปัญหาภาษากฎหมายที่เข้าใจยาก และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและวิธีการใช้ ถ้อยคำที่เรียนง่ายในการบัญญัติกฎหมาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ทราบลักษณะของภาษากฎหมายไทย ในอดีต
- ทราบลักษณะภาษากฎหมายไทยใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- ทราบแนวทางการใช้ภาษาที่เรียนง่าย ในการบัญญัติกฎหมาย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (documentary research) โดยการศึกษา ค้นคว้า รวมรวมเอกสารทางกฎหมายต่าง ๆ เป็นสำคัญ การดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราวิชาการต่างๆ ในทางกฎหมาย ทั้งหนังสือ ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์

ผลการวิจัย

1. ภาษากฎหมายไทย

ภาษากฎหมายไทยในอดีตนั้น มีวิวัฒนาการเคียงบ่าเคียงไหล่มา กับภาษาไทย¹ ภาษากฎหมายทำหน้าที่ในการบังคับหรือกำหนดให้ทั้งผู้ใช้กฎหมาย และผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายต้องปฏิบัติตามในสิ่งที่บัญญัติไว้ตามภาษาในกฎหมาย หากกล่าวว่าถึงความสำคัญเมื่อกฎหมายเป็นข้อบังคับที่ใช้แก่บุคคล ทั่วไป ภาษากฎหมายที่บัญญัติออกมานี้บังคับจึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติออกมานี้ให้สามารถอ่านและเข้าใจในกฎหมายนั้น ๆ ได้อย่างเข้าใจง่าย เพราะมีหลักกฎหมายอยู่ว่า “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว” หรือแม้แต่ตัวนักกฎหมายเองก็ประสบกับปัญหาภาษากฎหมายที่อ่านและทำความเข้าใจยาก จึงไม่กล้าเปลี่ยนแปลงถ้อยคำภาษาในกฎหมายให้อ่านง่ายหรือเปลี่ยนแปลงถ้อยคำเป็นอย่างอื่นมากนัก เนื่องจากกลัวความผิดเพี้ยนไปจากความหมายที่กฎหมายบัญญัติไว้² จึงทำให้ต้องเขียนกฎหมายโดยภาษาที่ไม่เข้าใจเพียง เพราะภาษาที่ใช้ในการบัญญัติกฎหมายนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและมีอำนาจบังคับให้ผู้ใช้กฎหมายและผู้ถูกบังคับใช้กฎหมายต้องปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ภาษากฎหมายที่บัญญัติออกมานั้นหากต่อความเข้าใจและทำให้ต้องมีการตีความกฎหมายอีกรึ หนึ่ง อย่างไรก็ตาม แม้ในศาสตร์การศึกษากฎหมายจะมีเรื่องของการตีความกฎหมายอยู่ก็ตาม แต่ในบางครั้งการตีความของนักกฎหมายแต่ละคนอาจแตกต่างกัน จึงอาจทำให้ความหมายในการตีความกฎหมายนั้นมีความที่คาดเด้อ

ไปได้เช่นกัน ดังนั้น เมื่อนักกฎหมายซึ่งไม่สามารถเข้าใจถึงภาษากฎหมายในบางเรื่องได้เป็นอย่างดี การที่จะทำให้บุคคลทั่วไปที่ถูกบังคับใช้กฎหมายเข้าใจภาษากฎหมายได้นั้น จึงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากภาษากฎหมายของไทย

2. ลักษณะของภาษากฎหมายในแต่ละยุค

ภาษากฎหมายไทยในแต่ละยุค จะมีเอกลักษณ์ทางภาษาที่แตกต่างกันไป และด้วยลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็เป็นตัวแปรสำคัญของภาษาที่ใช้ในการบัญญัติกฎหมายด้วย เช่น กัน วิวัฒนาการของภาษากฎหมายไทย แม้มีข้อได้แก้ไขว่า “ชนชาติไทย” หรือ “สยาม” นั้น มีแหล่งกำเนิดมาจากที่ใดอยู่นั้น และคำเรียกภาษากฎหมายไทย ไม่ปรากฏ หรือปรากฏเป็นส่วนน้อย แต่ข้ออันเป็นที่ยุติ คือ การแบ่งยุคของกฎหมายไทยที่ทำให้เห็นความแตกต่างของภาษาที่ใช้ในการบัญญัติกฎหมาย³ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ยุค กล่าวคือ

2.1 ยุคกฎหมายไทยก่อนสมัยใหม่

ยุคกฎหมายไทยก่อนสมัยใหม่⁴ คือ ยุคกฎหมายไทยก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระปูชนียอดล้านเข้าอยู่หัว ในยุคนี้สามารถแบ่งเป็นสมัยต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากการศึกษาพบว่า ลักษณะของภาษากฎหมายในยุคก่อนสมัยใหม่มีความแตกต่างกันไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในแต่ละยุค

¹ ธนานินทร์ กรรยันวิเชียร, ภาษากฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 11, 2555) 1.

² อมรา ประสิทธิ์รุจิวนิช และคณะ, “จุดเปลี่ยนของภาษาไทยจากตั้งเดินสู่สมัยใหม่” (2561) 10:1 วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมนกวิทยาลัษณะรัฐวิทยาลัย 19, 21.

³ กิตตินิดินทร์ ใจพสุ, “ภาษากฎหมายกับยุคการเปลี่ยนแปลง”, (2546) 21:1 วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ 1, 3.

สมัยสุโขทัย เป็นสมัยที่ใช้ระบบของการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ภาษากฎหมายที่ใช้ในสมัยสุโขทัยนั้น “ได้ปรากฏขึ้นในศิลปาริบกพ่อขุน รามคำแหง พบสำนวนภาษาที่ใช้ในการเขียนไว้อ้างสัน ฯ ง่าย ฯ โดยใช้คำไทยแท้เป็นส่วนใหญ่และมักจะใช้คำชา ฯ และนิยมคำที่เป็นคำคู่กัน และสัมผัสคล้องจองกัน⁴ และเนื่องจากศิลปาริบกดังกล่าววนนั้นยังไม่มีสถานะเป็นตัวบทกฎหมาย การเขียนจึงใช้ภาษาที่เป็นคำง่าย ฯ และสัน ฯ และไม่ปรากฏคำราชศัพท์จากการศึกษานี้ผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะภาษาที่ปรากฏน่าจะเพื่อให้คนในยุคนั้นสามารถอ่านทำความเข้าใจ และเพื่อความสอดคล้องกับสภาพของสังคมที่ไม่สันติชับช้อนและจำนวนประชากรที่ไม่น่ากันก์ เช่น

“เจ้าเมืองบ่ออาจกอบในไพร์ถุ่ง เพื่อสูง วัวไปค้า น้ำไปขาย” หมายถึง เจ้าเมือง – พ่อขุน ไม่เก็บภาษีรายฎร เมื่อนำสินค้าผ่านค่าน้ำไปขาย หรือ

“ไพร์ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าบุนผู้ได้แล้ว ล้มตาย หายกว่าเย็นเรือนพ่อเชื้อ เลือดค่านั้นช้าง ลูกเมียเยี่ยหัว ไพร์ฟ้าข้าไทย ป้าหมาย ป้าพญ พ่อเชื้อมันไว้เก่าลูกมัน สิ้น” หมายถึง เมื่อผู้ได้ตาย ทรัพย์สินตกได้แก่ทายาท

สมัยอยุธยา เกิดความเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูกไปเป็นรูปแบบที่ผู้ปกครองเปรียบดั่งสมมติเทพ เนื่องจากรับ

อิทธิพลความเชื่อในลัทธิเทวราชย์ของศาสนา Hinดู มาจากทางอาณาจักรของเขมร ในยุคสมัยนี้จะเปรียบพระมหาภัตติย์เป็นดั้งนารายณ์อวตารที่สถิตย์บนพื้นพิกพ จึงทำให้จากไพร์ฟ้าหน้าใสในสมัยสุโขทัยเปลี่ยนเป็นเมืองบน (ฟ้า) กับเมืองล่าง(ธุลี) ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ปกครองกับรายฎร ที่ไม่เป็นดั่งพ่อ (พระมหาภัตติย์) กับลูก (รายฎร) ดังปรากฏจาก “พระราชนำหนด” ตอนหนึ่งที่ว่า “อนั้น แห่น ดิน เป็นใหญ่ แต่ สมเด็จพระมหาภราษฎร ด้วยเหตุว่าพระมหาภราษฎรเจ้านั้น เป็น สมมุติเทวศา” ที่เปรียบเปรยพระมหาภัตติย์เป็นเทวดาทำให้ลักษณะภาษาที่เขียนในกฎหมายนั้นมีลักษณะที่ทำความเข้าใจได้ยากขึ้นจากในยุคสมัยสุโขทัย⁵

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายที่สำคัญในสมัยอยุธยา คือ “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์”⁶ ได้รับอิทธิพลมาจากการเดียทำให้ภาษากฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาลูกภาษาด้วยชนชั้นปักษ์รองและจำกัด ขอบเขตความรู้กฎหมาย การใช้ภาษาจะเป็นศัพท์ชั้นสูงที่เกินภูมิความรู้ของรายฎร ทำให้ภาษากฎหมายที่ออกมากในสมัยนี้มีความลังการเสื่อมของการใช้ภาษาของสมมติเทพ โดยมักจะยกกฎหมายให้ออกมาในลักษณะของภาษาอ้อยกร่อง และขังประกอบไปด้วยถ้อยคำภาษาสันสกฤตเป็นส่วนใหญ่อีกด้วย ตัวอย่าง เช่น ภาษาใน “พระราชนารี” ความตอนหนึ่งว่า

⁴ ฐานนิทรรศการวิจัย, อ้างແล้า 1, 9. และ พรพรณ วัชรากัย, สำนวนการเขียน (กรุงเทพฯ: บริษัทประชาชนจำกัด, 2510) 55.

⁵ เสนีย์ ปราโมช, ประชุมปัจจุบันและคำอภิปราย พ.ศ. 2489-2509 (พระนคร: รวมสารน, 2509) 583. และ เรียร เจริญวัฒนา, “หน่วยที่ 10 ระบบกฎหมายไทยก่อนสมัยรัชกาลที่ 5” เอกสารการสอนชุดวิชา 41402 ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2542) 124.

⁶ ฐานนิทรรศการวิจัย, อ้างແล้า 1, 9.

⁷ ที่มาของคัมภีร์พระธรรมของไทยไม่ได้มีที่มาจากต้นฉบับอินเดียโดยตรง แต่ได้รับช่วงด้วยภาษาอินเดีย ซึ่งในตอนราชอาณาจักรรุ่งเรืองเป็นใหญ่ในบริเวณที่รัตน ซึ่งระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงพุทธศตวรรษที่ 17 เดิมมีอยู่แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษารามัญ ต่อมาไทยจึงนำมาราบีนภาษารามัญเป็นภาษาไทยอีกทอดหนึ่ง

“...สมเด็จพระเจ้าร้านาธิบดีบรมไตรโลกนาถ มหา מגุฏิเหตุมนุชชิริวังษ์ องคพุทธางกูร บรรบบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงทศพิธราชธรรม ถวัลราชประเวนี ศรีบรมกร ศัตราธิราชพระบาท ธรรมภูมิผลสกุลสีมาประหารยถุ บรรนารถ บรรบบพิตรเสด็จสถาติในรัตนสิงหาศบัญชรสิงห์แล สมเด็จพระเจ้าหน่อพุทธางกูรสุริยวงศ์ และสมเด็จพระพรหมเมศวรนั่งฝ่าแลพลญาเอกสารสัตราชพระมหาอุปราชและมหาเสนาจตุสุดลุมกุขมนตรีพิริโยชา นาตและตัวร่วนอุกมห้าไห้กลุกุนทหารพ่อเรือนชัย ขว่าฝ่าพระบาท จึงตั้งพระราชอาณาจักรอย่างการทหาร พ่อเรือน ชายหญิงสมณพราหมณอาจาร และวนิชกร นรประหารยถุทั้งหลาย...”ภาษาในพระราชปาราด ดังกล่าว แสดงให้เห็นความเป็นสมมติเหตุและพระราชอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งกำลังทหาร ตำราจตุลการ รวมถึงไพร่ฟ้าพลเมือง

นอกจากนี้ ภาษาภูมายในสมัยอยุธยาข้างกงได้รับอิทธิพลภาษาจากภาษาอินเดียที่ถูกแบ่งมาจากการค้าและต่างๆ ความเจ้าใจในภาษาภูมายมีความเจ้าใจมากขึ้นไปอีกขั้นจนถึงขนาดที่มีนักภูมายบ้างห่านวิจารณ์ภาษาภูมายในสมัยอยุธยาว่า “คนไทยที่ไม่รู้ภาษา แยก ฟังเอกสารหมายได้ยากเต็มที่ และเมื่อยิ่งพูดมากความหมายก็ยิ่งน้อยลงไปเป็นธรรมดาก”⁸ ทำให้ภาษาภูมายในยุคสมัยนี้มีความความแตกต่างกับภาษาภูมายในสมัยสุโขทัย ทั้งการผูกรูปประโยค สำนวน ลีลาที่ละเอียดลออ แต่เป็นการใช้คำที่

ฟูมเพื่อย ช้ำชา ก และถ้อยคำที่เป็นข้อความซึ่งเป็นพลความที่ไม่ใช่ส่วนสำคัญมากกว่าเนื้อหา อีกต่อไป ก็ตาม อิทธิของภาษาภูมายในสมัยอยุธยาข้างกง สืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบันดังจะเห็นได้จากลักษณะภาษาภูมายในสมัยนี้ในภูมายบังบันและบังบทบัญชิดิที่มีลักษณะเช่นเดียวกันดังที่กล่าวมา

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ภูมายที่ใช้บังคับในระยะแรกของสมัยนี้มีที่มาจากการที่ใช้เมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา⁹ โดยอาศัยจากการจดจำและการคัดลอกกันตามเอกสารที่หลงเหลือจากการถูกเผาทำลายเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีจำนวนน้อยมาก¹⁰ บรรดาภูมายทั้งหลายที่ถูกเผาทำลายคงเหลือเพียงไม่กี่ฉบับเท่านั้น¹¹ อาจกล่าวได้ว่า ในบทภูมายเก่าหรือสืบสานคงเหลือแต่เพียงส่วนเดียวเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ จึงทรงโปรดให้ทำการสะสางภูมายขึ้นใหม่¹² เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของภูมายที่ขาดหายไป

นอกจากเหตุการณ์ดังที่กล่าวมานี้มูลเหตุสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการสะสางภูมายในยุคสมัยนี้คือ “คดีจำแคงป้อม” โดยเรื่องมีอยู่ว่า “จำแคงป้อมได้ไปฟ้องห่านาขบัญศรี โดยถูกขุนของศาลหลวงได้พิจารณาและตัดสินตามภูมายให้สามารถยื่นขาดจากันได้ นายบุญศรีเห็นว่าคำพิพากษานี้ไม่เป็นธรรม เพราะจำแคงป้อมเป็นฝ่ายมีชู้ จึง

⁸ เสนีย์ ปราโมช, อ้างแล้ว 5, 124.

⁹ แสวง บุญเจลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์ภูมายไทย (กรุงเทพฯ: วิญญาณ, พิมพ์ครั้งที่ 15, 2559) 117.

¹⁰ รอง ษามานานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ, 2527) 115.

¹¹ แสวง บุญเจลิมวิภาส, อ้างแล้ว 8, 117.

¹² อคิน พิพัฒน์, สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2416 ประบทอง ศิริสุข และพรวนี สรุงบุญมี แปล (กรุงเทพฯ: โครงการคำราสังคมศาสตร์, 2518) 95.

ได้ความถูกต่อพระเจ้าแผ่นดินในครั้งนั้น ทำให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ และทรงมีรับสั่งให้นำกฎหมายที่ใช้ตัดสินคดีดังกล่าวมาตรวจสอบว่าตัดสินผิดไปหรือไม่..." ซึ่งเมื่อนำกฎหมายดังกล่าวมาพิจารณาตรวจสอบได้ความว่า เนื้อหาของกฎหมายว่า "ชายหาดคิดมิได้ ทั้งข้อหยา ท่านว่าทั้งข้อหยา ชาย หยาได้" จากเหตุของคดีดังกล่าวทำให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงเห็นว่ากฎหมายที่ใช้ในการตัดสินคดีนั้นไม่มีความเป็นธรรมเนื่องจากอาจมีการคลาดเคลื่อนจากการจดจำและตัดลอกมา จึงทรงให้ทำการชำระสางบทบัญญัติกฎหมายในสมัยนั้นจนกลายเป็น "กฎหมายตราสามดวง" อันเป็นกฎหมายที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความรัดกุม และเที่ยงธรรม และถือเป็นกฎหมายที่สำคัญบันทึนที่มีอิทธิพลต่อวงการกฎหมายไทย

จากการศึกษากฎหมายตราสามดวง พบว่า ลักษณะของกฎหมายที่ใช้ในการบัญญัติกฎหมายตราสามดวง ยังคงรักษาลักษณะของกฎหมาย เช่นเดียวกับกฎหมายในสมัยอยุธยาโบราณ ประการ ผู้วิจัยเห็นว่าอาจจะเป็นพระภารกิจที่ใช้กันในสมัยนั้นอยู่ในระหว่างความเรื่องต่อกันของผู้คน ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจานมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น¹³ และด้วยบทบัญญัติกฎหมายที่มีการจดจำ และตัดลอกมาจากการกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงทำให้ถือว่ากฎหมายมีความคล้ายคลึงกัน แต่ความแตกต่างกัน คือ การจัดระบบและการระดับ เนื้อหากฎหมายในด้านทักษะกฎหมายในส่วนที่ขัดแย้ง

อันทำให้เกิดความไม่เข้าใจแก่ผู้ใช้กฎหมายที่จะนำไปตัดสินคดีเพียงเท่านั้น¹⁴

2.2 ยุคกฎหมายไทยสมัยใหม่

ยุคกฎหมายสมัยใหม่เป็นยุคที่เริ่มในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เป็นต้นมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ภาษากฎหมายในยุคนี้ยังคงลักษณะเดิมของภาษากฎหมายในยุคสมัยรัชกาลก่อนจนเมื่อมีความพัฒนาทางด้านสังคม วัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อที่เริ่มแผ่จากชาติตะวันตกเข้ามาในประเทศไทย (เช่นเดิม) หากขึ้นทำให้เริ่มมีการใช้ถ้อยคำภาษาต่างประเทศในหมู่คนชาติสยามที่รับอิทธิพลมาจากชาติตะวันตก และกฎหมายที่เช่นกันที่ประเทศไทยได้รับจากกฎหมายของชาติตะวันตกเข้ามา เนื่องด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ (1) ปัญหาเรื่องความล้าสมัยของกฎหมายไทยเดิมที่เป็นระบบบริพัตรจารณาความแบบเจตตน์ครบถ้วน¹⁵ ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวถืออุดมเปลี่ยนที่สำคัญของกฎหมายไทยที่ทำให้ประเทศไทยต้องยอมปฏิรูปกฎหมายภายหลังจากการที่ประเทศไทยทำสนธิสัญญากับประเทศอังกฤษ ที่เรียกว่า "สนธิสัญญาเบราว์ริง" (Bowring Treaty)

จากการศึกษาพบว่า อิทธิพลของสนธิสัญญาเบราว์ริงนั้น ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของกฎหมายไทยอย่างหนึ่ง เช่นกัน เนื่องด้วยในสนธิสัญญาฯ ดังกล่าวเขียนเป็นภาษาอังกฤษ และ

¹³ ชานินทร์ กลิ่นวิเชียร, อ้างแล้ว 1, 15. และ ร.แสงกานต์, ประวัติศาสตร์กฎหมาย กฎหมายตราสามดวง บางส่วนและที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517) 11.

¹⁴ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อ้างแล้ว 8, 121.

¹⁵ เพิ่งอ้าง, 121.

ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นับว่าในขณะนั้น ภาษาไทยเริ่มมีภาษาต่างประเทศเข้ามา เกี่ยวข้องจากการปฏิรูปกฎหมายในสมัยนั้นอาศัย นักกฎหมายต่างประเทศในการร่างกฎหมายจึงทำให้ กฎหมายที่ร่างออกมามีนัยสำคัญด้วยความต่างจาก ภาษาต่างประเทศ เป็นผลทำให้ลักษณะการใช้ภาษา ใน การบัญญัติกฎหมายในยุคนี้ ถูกเปลี่ยนแปลงเป็น คำเปลภาษาไทยที่มีถ้อยคำภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ให้ ภาษาไทยแต่เดิมหายไป เช่น การเรียกจำเลย ในคดีอาญาว่า “อ้าย” “อี” “มัน” แต่ยังไหร่ก็ตาม การปฏิรูปกฎหมายในครั้งนั้นทำให้ภาษาไทยมีความ น่ารักน่าดึงดูด แต่ในสมัยนั้น นักกฎหมายต่างประเทศ เช่น “ประทุมร้ายทางแพ่ง” คือ “ละเมิด” ยัง คงมีการใช้คำนี้อยู่ในการเรียนการสอนนิติศาสตร์¹⁶

ต่อมาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 5) นับว่าเป็นอีกยุค หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษา กฎหมายไทยอย่างเต็มตัว เพราะเป็นยุคที่เริ่มมีการ ปรับตัวและรับเอากฎหมายจากชาติตะวันตกเข้ามา และมีการจัดทำประมวลกฎหมายชั้นเป็นครั้งแรก ในประเทศไทย ซึ่งประมวลกฎหมายฉบับแรกนั้น คือ “ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127” ทำให้ ประเทศไทยเริ่มมีประมวลกฎหมายมาตั้งแต่บัดนั้น จนถึงปัจจุบัน เมื่อได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมาย ลักษณะอาญาแล้ว ต่อมาจึงได้มีงานการร่างประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้น ในปีเดียวกันเรื่อยมาจน

สืบสานมายังพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลย์ หัวและประภาศใช้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ฉบับแรกในปี พ.ศ. 2468 ในรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลย์ (รัชกาลที่ 6)

3. ความเป็นมาและลักษณะภาษากฎหมาย ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3.1 ความเป็นมาของประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น ร่างประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เริ่มต้นในปีเดียวกันกับ ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2566 ซึ่งในขณะนั้นประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีเพียง 2 บรรพ ถูกร่างโดย ชาวดรั่งเศส¹⁷ แต่เนื่องด้วยการประกาศใช้ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถือเป็นเรื่องใหม่ของ ประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลย์ หัวจึงได้มีพระบรมราชโองการให้ประกาศบรรพ 1 และ 2 ไว้ก่อน¹⁸ แต่ยังไม่ได้ผลใช้บังคับทันทีโดย ให้มีผลใช้บังคับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2467 ซึ่งการ ประกาศใช้ในครั้งนั้นต่างถูกวิพากษ์วิจารณ์จากทั้ง ผู้พิพากษาและทนายความว่าประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ฉบับนี้อ่อนแอกว่าไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง¹⁹ จึง ได้มีการเสนอให้ปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 บรรพ 2 ขึ้นอีกครั้งเป็นผล ให้ภายหลังต่อมาหลังจากมีการประกาศใช้ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นในปีเดียวกันเรื่อยมาจน

¹⁶ กิตติบดี ไชพล, อ้างแล้ว 3, 7.

¹⁷ เนื่องด้วย ณ ขณะนั้น ประเทศไทยรัชสมัยอภิชิพล ไทยまだอยู่ในรัชสมัยอภิชิพล ไม่ได้ออกยอนตั้งกรรมการชาวต่างด้าวในร่างประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ โปรดดูเพิ่มเติม ขายชัย แสงวงศ์, อิทธิพลของพระรัชสมัยในการปฏิรูปกฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: วิจัยชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2558) 71. และแสง บุญมาลินิวิภาส, อ้างแล้ว 8, 229.

¹⁸ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลย์ หัวจึงได้มีพระบรมราชโองการให้ประกาศบรรพ 1 และ 2 ในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2466.

¹⁹ แสง บุญมาลินิวิภาส, อ้างแล้ว 8, 235.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 บรรพ 2 ในปี พ.ศ. 2466 เป็นเวลา 2 ปี ได้มีการยกเลิกและให้ใช้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 บรรพ 2 ฉบับใหม่ในปี พ.ศ. 2468 ซึ่งถือเป็นการแก้ไข ครั้งสำคัญ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการใช้ ประมวลกฎหมายตามอย่างฝรั่งเศสมาเป็นประมวล กฎหมายแบบเยอรมัน โดยผ่านการคัดลอกจาก ประมวลกฎหมายญี่ปุ่นเป็นต้นแบบโดยใช้วิธีการ ลอกเฉพาะบทกฎหมายที่เข้าใจง่ายส่วนบทกฎหมาย ที่เข้าใจยากตัดทิ้งจึงทำให้กฎหมายในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468 มีความเข้าใจ มากยิ่งขึ้น²⁰ นอกจากนี้ ยังได้มีการนำกฎหมายอื่น ๆ เป็นต้นแบบในการร่างอีกด้วย เช่น กฎหมายอังกฤษ กฎหมายของระบบกฎหมาย Common Law อื่น ๆ เช่น กฎหมายอินเดีย ประมวลกฎหมายของประเทศไทย ในภาคพื้นยุโรป เช่น สวิสเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย อิตาลี เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และประมวลกฎหมาย ของประเทศไทยอื่น ๆ เช่น อียิปต์ อาร์เจนตินา ถือว่า เป็นประมวลกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาหลัก กฎหมายจากกฎหมายต่างประเทศที่หลากหลาย รวมทั้งการรับรองกฎหมายของไทยเอง เช่น ในเรื่องของ “คดีอุทลุม” ที่ถือว่าเป็นการนำร่องประเพณีของไทย

มาบัญญัติไว้ในกฎหมายด้วยเช่นกัน²¹ ทำให้ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468 มีลักษณะของ ระบบกฎหมาย ฐานความคิดทางกฎหมายและภาษา กฎหมายที่ปรากฏออกแบบมา มีความหลากหลายผสม ผสานกันของหลายประเทศ

หลังจากนั้นได้มีการทยอยประกาศใช้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จนครบทั้ง 6 บรรพในวันที่ 7 มิถุนายน 2478 โดยในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีโครงสร้าง แบ่งเป็น (1) ภาคทั่วไป ประกอบด้วย บรรพ 1 หลักทั่วไป บรรพ 2 หนึ่ และ (2) ภาคเฉพาะ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา²² บรรพ 4 ทรัพย์สิน²³ บรรพ 5 ครอบครัวบรรพ 6 مركค²⁴ ถือเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ครบ 6 บรรพ ฉบับแรกของประเทศไทย ภายหลังมีการแก้ไข และเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จนมา ถึงฉบับปัจจุบันทั้งหมด 21 ฉบับ ซึ่งมีโครงสร้างใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เหมือนฉบับเดิม ลักษณะภาษา มีการเปลี่ยนแปลงเป็นภาษาสามัญใหม่ ในบางถ้อยคำจำนวนถึงปัจจุบัน ก่อร่างคือ “ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2558” เป็นฉบับที่ใช้บังคับในปัจจุบัน

²⁰ ชาญชัย แสงศักดิ์, ลังเล้า 16, 232.

²¹ กฎหมายของทั่วโลก, เอกสารประกอบการบรรยาย น. 100 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายและระบบกฎหมาย ชุดที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560) 6. และ ศรีวนิพัทธ์ ธรรมมติ, “ผลของการจัดตั้งห้องหุ้นส่วนจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” (2562) 9:2 วารสารวิชาการคณะ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยห้ามพิษณุโลก ประจำปี 1, 3.

²² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ถูกประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2471 และได้มีการตราจั่งที่ใหม่เพื่อความสมบูรณ์โดยให้ ประการใช้บัญญัติ บรรพ 3 ที่ชำระใหม่ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2472.

²³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ได้ถูกประกาศใช้ในปี 2473 โดยให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2475 เป็นต้นไป.

²⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ บรรพ 6 เกิดขึ้นพร้อมกันในปี 2475 (เป็นปีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แล้วและเป็นเวลาที่ประเทศไทยต้องดำเนินประมวลกฎหมายไทยให้ครบถ้วนเมื่อปีที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาที่นับประเทศต่าง ๆ เพื่อยกเลิก ศิทธิสภาพนอกราชอาณาจักร) และได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งฯ ในปี พ.ศ. 2478.

2.2 ลักษณะภาษากฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากการศึกษาเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีลักษณะเป็นกฎหมายสมัยใหม่ การศึกษาลักษณะภาษากฎหมายนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเบริญเทียนระบุว่าภาษากฎหมายในกฎหมายแพ่งยุคกฎหมายไทยก่อนสมัยใหม่โดยเลือกเบริญเทียน “กฎหมายตราสามดวง” กับ “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477” และ “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2558” จากการเบริญเทียน พบว่า ลักษณะภาษาในกฎหมายตราสามดวงและภาษาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 และ พ.ศ. 2558 มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากภาษาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 และ พ.ศ. 2558 มีที่มาจากการแปลร่างมาจากภาษาต่างประเทศ จึงทำให้ประมวลกฎหมายทั้ง 2 ฉบับมีลักษณะภาษาที่เป็นภาษาสมัยใหม่ และ มีการกำหนดศัพท์เฉพาะขึ้นมาใหม่ บញ្ជីนาม และคำทับศัพท์ เช่น คำว่าห้างหุ้นส่วน เช่น อาวัล เป็นต้น²⁵ และไม่พบภาษาที่เป็นลักษณะภาษาที่เป็นราชศัพท์ หรือภาษาสมนติเทพ หรือภาษาเร้อยกรอง หรือภาษาที่มีลักษณะสอดคล้องสัมพัสเหมือนดังเช่นในกฎหมายตราสามดวง²⁶ คงพบแต่เพียงหลักกฎหมายซึ่งเป็นอิทธิพลจากหลักกฎหมายตราสามดวงปรากฏให้เห็นในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่ในลักษณะของภาษาที่เปลี่ยนไปจากเดิม เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้ภาษาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีลักษณะของภาษาสมัยใหม่ แต่เมื่อพิจารณาลักษณะภาษาที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พบว่า ลักษณะภาษากฎหมายยังคงมีลักษณะที่เป็นปัญหาในเรื่องของความเข้าใจยากและไม่ชัดเจนอยู่มาก เช่นกัน ตัวอย่าง เช่น ข้อความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 452 บัญญัติว่า “...จัดการตามควร...” หรือ มาตรา 215 บัญญัติว่า “...ตามความประسังค์อัน แท้จริงแห่งมูลหนี้...” และยังพบถ้อยคำสำนวนที่ใช้ในกฎหมายทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อน เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 บัญญัติว่า “....จะฟ้องให้บังคับหาได้ไม่...” ซึ่งการบัญญัติภาษากฎหมายในลักษณะนี้อาจทำให้เกิดให้คลาดเคลื่อนได้ หรือประการว่าข้อความนี้ฟ้องได้หรือไม่ได้ และลักษณะภาษาที่เป็นศัพท์เฉพาะทางกฎหมาย หากไม่ใช่บุคคลในสาขานิติศาสตร์ก็ไม่อาจเข้าใจได้ว่าหมายถึงอะไร เช่น คำว่า “หนี้” โดยทั่วไปเข้าใจว่าเป็นหนี้เงินแต่ในทางกฎหมายยังหมายความรวมถึงหนี้กระทำการและคดเว็นการทำการด้วย หรือ คำว่า “อาวัล” หมายถึง การกำรงบประมาณรับผิดชอบหนี้ในตัวเงิน เป็นต้น

การศึกษาภาษากฎหมายไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ทราบสาเหตุของปัญหาความเข้าใจยากของภาษากฎหมายที่ปรากฏในปัจจุบันว่า การที่ภาษากฎหมายนั้นขังคงมีบทบัญญัติ มาตราที่เข้าใจยาก เนื่องมาจากปัจจัยในหลายกรณี ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของกฎหมายในยุคก่อน การเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงของระบบ

²⁵ อมรา ประเสริฐรัฐสินธุ์, อ้างแล้ว 2, 40.

²⁶ โปรดดูข้อที่ 2.1 ในบทความฉบับนี้.

การปกป้อง ความเชื่อ และการรับวัฒนธรรมของชาติตะวันตก โดยเฉพาะการรับอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศเข้ามาเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายของไทย และทำให้ภาษากฎหมายไทยที่ปราศอยู่ในปัจจุบันยังคงเป็นปัญหาความเข้าใจยากอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เป็นกฎหมายที่มีรากฐานของภาษาที่ผสมผสานกันในหลายภาษาเมื่อครั้งแรกเริ่มของการจัดทำร่างประมวลกฎหมาย จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ถึงผลกระทบของภาษาที่ตั้งต้นเมื่อถูกแปลมาเป็นภาษากฎหมายไทยแล้วจะทำให้สามารถเข้าใจได้ยังนั้นเอง

4. แนวทางของการใช้ภาษาที่เรียนรู้ในการบัญญัติกฎหมาย

หากปัญหางานลักษณะภาษากฎหมายไทยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อพยายามหาแนวทางการแก้ปัญหาภาษากฎหมายที่เข้าใจยาก พบว่า ในต่างประเทศนั้นมีปัญหาในเรื่องของการพยายามใช้ภาษาที่เรียนรู้ในการบัญญัติกฎหมายด้วยเช่นกัน โดยปัญหาดังกล่าวปรากฏในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในการบัญญัติกฎหมาย ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย เป็นต้น ซึ่งนักกฎหมายของประเทศต่างๆ เหล่านั้น ก็ประสบกับปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการใช้ภาษากฎหมายเช่นกัน กล่าวคือ ภาษากฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นเข้าใจยาก และมีการใช้อักษรคำและสำนวนที่สูง ซึ่งเป็นภาษาที่ไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้²⁷ จึงทำให้มีการเรียกร้องให้

มีการปรับปรุงแก้ไขภาษากฎหมายที่ใช้อยู่ให้เข้าใจได้โดยง่าย โดยวิธีการใช้ “ภาษากฎหมายที่เรียนรู้” (plain English) แทน

โดยในแวดวงของการร่างกฎหมายของประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ ให้ความหมายของคำว่า “plain English” หรือ “plain Language” ไม่ได้หมายถึงแต่เฉพาะการทำให้ภาษาที่อ่านเข้าใจยากอยู่แล้วนั้นเป็นภาษาที่ง่ายเท่านั้น แต่ยังมีความหมายให้รวมไปถึงในแง่ของวิธีการถ่ายทอดความคิดทางกฎหมายด้วยความเรียนรู้เพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นด้วย²⁸ โดยการเรียกร้องให้มีการแก้ปัญหาภาษากฎหมายซึ่งเข้าใจยากที่ปราศในตัวบทกฎหมายในประเทศอังกฤษได้มีการเรียกร้องโดยการรณรงค์เป็น “plain English Campaign” ในปีค.ศ. 1974 ตัวอย่างภาษากฎหมายที่ถูกหินยกขึ้นมาเพื่อต่อต้านการใช้ภาษาที่เข้าใจยาก เป็นคดีหนึ่งที่เกิดขึ้นตามข้อพิพาทการบังคับตามสัญญาค้ำประกัน ประเด็นของปัญหาภาษากฎหมายที่เกิดขึ้นมาจากความตอนหนึ่งในคำพิพาท Mayer ว่า ประโภคแรกในสัญญาค้ำประกันมีความยาวถึง 1,500 คำ ทำให้ทนายความของธนาคารไม่สามารถแปลงต่อศาลไม่ได้ว่าประโภคความนี้มีความหมายว่าอย่างไร²⁹ อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาเรียนรู้ในภาษากฎหมายนั้น นักกฎหมายของอังกฤษบางท่านได้ทักท้วงว่า ไม่ใช่เรื่องง่ายดังที่พูดกันเนื่องจากภาษากฎหมายมีความเฉพาะ (terms of art) จึงไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะใช้ภาษาธรรมดานามัญในกฎหมาย³⁰ แต่อาจจะทำให้ยิ่งเกิดความสับสนขึ้น

²⁷ ธานินทร์ กรัยวิชัย, อ้างแล้ว 1, 239.

²⁸ Peter Butt, “Moder Legal Drafting” (2002) 23:1 *Statute Law Review* 1, 13. และ ธรรมนิตย์ สุนันตฤกุล, *ภาษากฎหมาย-Plain Language* (13 กรกฎาคม 2559) สำนักงานกฎหมายวิจัย <www.krisdika.go.th>.

²⁹ Tom Mc Arthur, *The Oxford Companion to the English Language* (New York: Oxford University Press, 1992) 95. อ้างใน ธานินทร์ กรัยวิชัย, อ้างแล้ว 1, 240.

³⁰ ธานินทร์ กรัยวิชัย, อ้างแล้ว 1, 242.

ไปอีก จึงได้มีการเสนอแนะแนวทางอย่างอื่นแทน การใช้ภาษาที่เรียบง่ายในการบัญญัติกฎหมายด้วย ว่าการร่างกฎหมายอาจใช้การวางแผนหลักกฎหมายทั่วไป และให้รายละเอียดเป็นการตีความ เรียกว่า General Principle Drafting³¹ หรือการมีมาตรฐานนึงที่ระบุ ถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายไว้ เรียกว่า Purpose Provisions หรือการร่างกฎหมายให้สั้นลงและให้ เชื่อมโยงไปที่อื่นเพื่ออธิบาย เรียกว่า Drafting by Reference ซึ่งจากแนวทางของประเทศอังกฤษทั้ง ส่องแนวทางที่กล่าวมานี้เพื่อต้องการให้กฎหมาย ออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพและใช้งานได้เป็นจริง ในสังคม นั่นเอง

นอกจากนี้ในประเทศอสเตรเลียก็มีปัญหา ในเรื่องความเข้าใจจากของภาษากฎหมายด้วยเช่นเดียวกันกับประเทศอังกฤษ โดยประเทศอสเตรเลีย ก็มีขบวนการเพื่อใช้ภาษาที่เรียบง่ายในภาษา กฎหมายของอสเตรเลีย การใช้ภาษาที่เรียบง่าย ในอสเตรเลียมีได้หมายความเฉพาะแต่เรื่องของ ถ้อยคำท่านนั้น แต่ยังหมายความครอบคลุมไปถึงเรื่อง ของโครงสร้างและการวางแผนให้การใช้ภาษาง่าย ขึ้นด้วย วิธีการของประเทศอสเตรเลีย คือ มีศูนย์ ภาษากฎหมายที่เรียบง่าย เรียกว่า “The Centre for Plain Legal Language” ที่มีวัตถุประสงค์ในการส่ง เสิร์ฟการใช้ภาษาที่เรียบง่ายในเอกสารทางกฎหมาย ทั้งหมด เช่น สัญญาจ้าง สัญญาเช่า และให้ความ ช่วยเหลือ อบรม และแนะนำให้แก่บรรดาภาคเอกชน และหน่วยงานของราชการต่างๆ รวมไปถึงนักศึกษา กฎหมายเกี่ยวกับการใช้ภาษากฎหมายที่เรียบง่ายด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ภาษา กฎหมายนั้นก็ถือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของกฎหมาย เพราภาษากฎหมายถือเป็นอำนาจของย่างหนึ่งและ สามารถบังคับให้บุคคลทุกคนต้องปฏิบัติตามที่ กฎหมายนั้นตามที่ภาษากฎหมายปรากฏอย่างหลัก เดี่ยงไม่ได้ การที่บุคคลจะรู้กฎหมายนั้นจึงจำเป็นจะ ต้องรู้และการเข้าใจภาษากฎหมายนั้นๆ ด้วย โดยจาก การศึกษาพบว่า ภาษาที่เรียบง่าย (Plain Language) เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้บุคคลสามารถเข้าใจ กฎหมายได้อย่างไม่มีกังขาถึงความไม่เข้าใจภาษา กฎหมาย นอกจ้านนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ลักษณะภาษา ที่เข้าใจยากที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์เป็นสาเหตุของปัญหาความเข้าใจกฎหมาย ของทั้งผู้ใช้กฎหมายและผู้อุทกบังคับใช้กฎหมายอยู่ มากอีกด้วย จากแนวทางการใช้ภาษาที่เรียบง่ายใน การบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศถือเป็นแนวทาง ที่น่าสนใจที่จะเป็นตัวช่วยทำให้กฎหมายที่เป็นข้อ บังคับแก่บุคคลทั่วไปสามารถทำความเข้าใจภาษา กฎหมายนั้นได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ดี แนวคิดในเรื่องการนำภาษาที่ เรียบง่ายมาใช้ในการบัญญัติกฎหมายนั้นยังเป็นเพียง เรื่องที่อาจจะถูกพัฒนาขึ้นใช้ในอนาคต การใช้ภาษา ที่เรียบง่ายในการบัญญัติกฎหมายนี้จะเป็นเครื่องมือ อย่างหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากขึ้น ในเรื่องของการเข้าใจถึงภาษากฎหมายในสัญญา และความตกลงต่างๆ แม้ปัจจุบันการเข้าถึงกฎหมาย สามารถกระทำได้ง่ายกว่าในอดีตมากนัก ไม่ว่าจะโดย

³¹ ธรรมนิคย์ สุวนศักดิ์, อ้างอิง 27, 3.

ผ่านการสื่อสารกระทำอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะตามสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ที่สามารถให้เข้าสืบค้นข้อมูลได้อย่างเปิดเผย แต่ก็มีข้อสังเกตว่าตัวบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับนั้นก็มีจำนวนมากขึ้น เช่นเดียวกัน กัน จึงทำให้ผู้คนน่าจะไม่รู้และเข้าใจความหมายของกฎหมายต่าง ๆ เหล่านั้นเสมอไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจึงขอข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาภาษากฎหมายที่เข้าใจยากจากที่ได้ศึกษา ลักษณะภาษาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังนี้

1) ในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในครั้งถัดไป ผู้ร่างกฎหมายควรแก้ไขบทบัญญัติตามตราที่ยกต่อความเข้าใจโดยใช้ให้ภาษาที่เรียนง่าย ธรรมดายและเข้าใจง่าย โดยตัดถ้อยคำภาษาที่ซับซ้อนเป็นภาษาในสมัยเก่า ภาษาที่อ่านเข้าใจยากออก

2) ควรมีการส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาระบบการร่างกฎหมายโดยใช้ภาษาที่เรียนง่ายในการบัญญัติกฎหมาย ไม่เฉพาะแต่การใช้ภาษาที่เรียนง่ายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น แต่รวมถึงภาษากฎหมายในกฎหมายอื่น ๆ ด้วยโดยอาจนำวิธีการของประเทศอังกฤษและออสเตรเลียมาใช้เป็นแนวทาง เช่น ตั้งศูนย์ศึกษาภาษาที่เรียนง่ายในการบัญญัติกฎหมาย เป็นต้น

REFERENCES

กิตติบดินทร์ ไยพสุ, “ภาษากฎหมายกับยุคการเปลี่ยนแปลง” (2546) 21:1 วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์.

กรศุทธิ์ ขอพ่วงกลาง, เอกสารประกอบการบรรยาย น. 100 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายและระบบกฎหมาย ชุดที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560).

ชาญชัย แสงวงศ์ดี, อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: วิญญาณ, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2558).

ธรรมนิธิ ศุภัณฑ์, ภาษากฎหมาย-Plain Language (13 กรกฎาคม 2559) สำนักงานกฤษฎีกา <www.krisdika.go.th>.

ชานินทร์ กรัยวิเชียร, ภาษากฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 11, 2555).

เชียร์ เจริญวัฒนา, หน่วยที่ 10 ระบบกฎหมายไทยก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 เอกสารการสอนชุดวิชา 41402 ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชาติราช, 2542).

พรพรรณ วัชราภิป, สำนวนการเขียน (กรุงเทพฯ: บริษัทประชาชนจำกัด, 2510).

อคิน รพีพัฒน์, สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2416 ประกายทอง สิริสุข และพรภี สรงนุญมี แปล (กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์, 2518).

รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ, 2527).

ศรีนิทร์พ ธรรมดี, “ผลของการจัดตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” (2562) 9:2 วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

เสนีย์ ปราโมช, ประชุมปาฐกถาและคำอภิปราย พ.ศ. 2489-2509 (พระนคร: รวมสารสนับสนุน, 2510).

แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: วิญญาณ, พิมพ์ครั้งที่ 15, 2559).

อมรา ประลิทธิรัฐสินธุ์ และคณะ, “จุดเปลี่ยนของภาษากฎหมายไทยจากดั้งเดิมสู่สมัยใหม่” (2561) 10:1 วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

Butt, Peter, “Moder Legal Drafting”, (2002) 23:1 *Statute Law Review*.

Mc Arthur, Tom, *The Oxford Companion to the English Language* (New York: Oxford University Press, 1992).

